

Аннотація. *Обоснована необходимость применения сбалансированной системы показателей в стратегическом управлении сельскохозяйственных предприятий. Предложена методика разработки сбалансированной системы показателей. Определены сильные и слабые стороны системы сбалансированных показателей, а также негативные и позитивные.*

Ключевые слова. *Сбалансированная система показателей, стратегия, стратегическое управление, сельскохозяйственное производство, цели, внешняя и внутренняя среда, корпоративная стратегия.*

Summary. *Necessity of indicators the balanced system application for strategic management of the agricultural enterprises is proved. The method of indicators the balanced system of formulation is offered. Strong and weaknesses of the balanced indicators system, also negative and positive are defined*

Keywords. *The balanced system of indicators, strategy, strategic management, agricultural production, the purposes, the external and internal environment, corporate strategy.*

УДК 658.14.17

Якушева І.Є., к.е.н. доц.

Таврійський державний агротехнологічний університет

ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА ГРОШОВІ ПОТОКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: *у статті розглядаються підходи щодо аналізу та управлінню грошовими коштами та грошовими потоками аграрних підприємств*

Ключові слова: *грошові кошти, грошовий обіг, грошові потоки, управління грошовими потоками*

Постановка проблеми. Ефективна фінансово-господарська діяльність підприємства передбачає наявність дієвої системи управління грошима та грошовими потоками. Організація оптимального руху грошей є важливим критерієм життєздатності та фінансової стабільності господарчого суб'єкта. Процес управління грошовими коштами та їх рухом передбачає аналіз та прогнозування їх наявності, оцінку механізму залучення та використання, ефективну організацію їх обігу на підприємстві, забезпечення позитивного впливу на результати діяльності.

Гроші – це найважливіший і дефіцитніший економічний ресурс, що має специфічні особливості використання: це і засіб розрахунку, і чинник ліквідності та платоспроможності суб'єкта, і інформаційно-вимірювальний

елемент. Абсолютна ліквідність грошових коштів забезпечує можливість їх негайного перетворення в будь-який необхідний для підприємства вид ресурсу. Кожна господарська або фінансова операція, реалізація більшості управлінських рішень пов'язані, перш за все, з надходження або вибуттям грошових коштів. Для організації безперебійного ритмічного виробничого процесу необхідно забезпечити оптимальний прилив грошової маси, у вигляді виторгу від реалізації, отримання кредитів, фінансової підтримки та ін. Тому грошові кошти та грошові потоки підприємств є важливим об'єктом сучасного фінансового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань сутності, оцінки, управлінню та прогнозуванню грошових коштів і грошових потоків присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як І.О. Бланк, В.В. Бочаров, А.Д. Шеремет, А.М. Поддєрьогін, О. Гудзь, М. Я. Демяненко, М. Малік, Б. Пасхавер, С.І. Терещенко, П. Стецюк та інші. Але більшість питань досить залишаються дискусійними та недостатньо обґрунтованими. Значної уваги потребує дослідження специфіки руху грошей в аграрному секторі, галузеві особливості якого впливають на організацію управління грошовими потоками.

Метою статті є визначення теоретичних аспектів грошового обігу, аналізу та управління грошових потоків аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Процес руху та обігу грошей підприємства базується на його взаємодії з зовнішніми суб'єктами ринку: споживачами, постачальниками, фінансовими установами, державними органами та ін. Саме тому, оцінка та управління грошовими потоками підприємства набуває особливого значення і представляє собою складну та багатокомпонентну систему, що охоплює комплекс принципів, цілей, завдань, функцій, методів розробки та реалізації заходів, щодо формування, використання грошових коштів, збалансування цих процесів з метою забезпечення фінансової рівноваги.

Для підприємств аграрного сектору найбільш відчутною проблемою залишається суттєвий дефіцит грошових коштів, що значно обмежує можливості ефективного функціонування та стійкого розвитку. Крім того, сільськогосподарська галузь, завдяки специфіці виробничого процесу (тривалості виробничого циклу), характеризується значною нерівномірністю надходжень та виплат грошей за обсягом, часом та простором. Все це обумовлює ще більшу роль системи управління обігом грошей та грошовим потоками з метою оптимізації, синхронізації, складання обґрунтованих прогнозів грошових надходжень та виплат.

Грошовий обіг аграрних підприємств, як і сукупний грошовий обіг макрорівня поділяється на безпосередньо грошовий, фінансовий (фіскально-бюджетний) та кредитний. Кожний з них має специфічні характеристики руху грошей. Окремі грошові потоки виникають в процесі грошового обігу. В економічній науковій літературі існують багато теоретичних підходів щодо визначення сутнісної характеристики категорії «грошовий потік». У цілому, під грошовим потоком розуміють сукупність надходжень та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів за визначений період часу, що формуються в процесі діяльності підприємства – основної (виробничо-комерційної), інвестиційної та фінансової [1]. Узагальнене визначення грошового потоку надається у нормативних документах [3,4]. Грошові потоки мають розгалужену класифікацію, яка допомагає деталізувати та структурувати їх аналітичне дослідження.

Особлива роль грошових коштів та їх еквівалентів для функціонування в ринковому середовищі вимагає відповідного інформаційного забезпечення аналітичної роботи. Для цього заповнюється спеціальна форма фінансової звітності – «Звіт про рух грошових коштів», на основі якої оцінюється здатність економічного суб'єкта акумулювати та розподіляти гроші, збалансовувати потоки їх надходження та вибуття. Дослідники підкреслюють об'єктивну потребу більш ширшого аналітичного застосування Звіту про рух грошових

коштів в процесі фінансового планування та управління грошовими потоками аграрних підприємств [5].

Між грошовими потоками, фінансовими результатами діяльності та фінансовим станом підприємства існує тісний взаємозв'язок. Грошові потоки, наряду з показниками прибутковості є індикаторами поточного та майбутнього фінансового становища. Джерелом прибутку виступає основна (операційна) діяльність агроформувань результатом якої є реалізація виробленої продукції на ринку. При цьому виникає певний грошовий потік на основі еквівалентного обміну, на розмір якого впливають різноманітні фактори: кон'юнктура ринку, цінова політика, способи реалізації, форми розрахунку та ін. Але, дослідниками відмічаються певні розбіжності між наявністю прибутку та грошовим потоком, що пояснюється об'єктивними причинами – організацією бухгалтерського обліку доходів і витрат, змінами у складі оборотних активів підприємства, змінами у залишках дебіторської заборгованості, наявністю витрат майбутніх періодів [2].

Система управління грошовими потоками охоплює сукупність функціональних складових: облік, аналіз, планування, контроль та прогнозування [6]. Сама організація процесу управління рухом грошей повинна будуватися на індивідуальному підході для кожного підприємства, з урахуванням особливостей господарювання та галузевих закономірностей грошового обігу.

В процесі аналітичної роботи формується інформаційний базис для одержання ґрунтовних висновків і послідуочого прийняття правильних фінансово-управлінських рішень. В результаті аналізу грошових коштів та їх еквівалентів оцінюється їх достатність для забезпечення потреб підприємства, досліджується динаміка, структура, напрям руху коштів в часі та за видам діяльності. Обов'язково виявляється вплив різноманітних факторів на стан грошового обігу та можливі резерви підвищення ефективності використання найліквіднішої частини активів суб'єкта господарювання.

Аналітичні процедури грошових коштів та грошових потоків підприємства складаються з послідовного виконання таких етапів:

1. Аналіз абсолютних показників обсягів, складу та динаміки грошових активів підприємства починається з дослідження їх фактичної наявності. При цьому необхідно оцінити здатності підприємства генерувати грошовий потік від операційної та інших видів діяльності, провести факторний аналіз;

2. Коефіцієнтний аналіз здійснюється на основі розрахунку комплексу відносних фінансових показників ефективності та оптимальності грошових потоків, ліквідності та платоспроможності підприємства;

3. Поглиблений аналіз джерел надходження грошових коштів та напрямків їх використання (розраховується вхідний та вихідний грошовий потік за обсягами коштів та структура надходжень та виплат).

4. Аналіз достатності грошових активів підприємства та швидкості їх обігу; виявлення заходів, здатних забезпечити більш повну збалансованість позитивних і негативних грошових потоків у часі і за сумами;

5. Аналіз ефективності управління грошовим оборотом на підприємстві на основі отриманих результативних показників. Розраховують показник чистого грошового потоку як найважливішого показника фінансової діяльності підприємства та індикаторі рівня збалансованості його грошових потоків у цілому.

Отримані результати аналізу використовуються для обґрунтування рекомендацій спрямованих на вдосконалення управління грошовими потоками конкретного підприємства.

Для планування і прогнозування майбутніх грошових потоків необхідні не тільки аналітичні дані за попередні періоди, але і плани господарської діяльності підприємства. Це важлива і досить складна частина системи фінансового управління підприємства, яка повинна забезпечувати узгодженість очікуваних надходжень грошей з забезпеченням потреб господарської діяльності в розрізі її окремих складових. Доцільно використовувати спеціальні економіко-математичні моделі для підвищення рівня обґрунтованості та

зниження трудомісткості процедур. З метою підтримки постійного рівня платоспроможності визначають мінімально необхідну суму грошей на рахунках підприємства.

Найпростішим елементом є складання платіжного календаря (графіку майбутніх надходжень та платежів на певний порід часу). Заздалегідь заплановані платіжні баланси підприємства надають можливість коригувань строків та обсягів виплат, додаткового залучення коштів при необхідності у вигляді банківських або комерційних кредитів, удосконалення методів розрахунків, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, враховувати ризики недоотримання коштів та мінімізувати їх. В процесі оперативного управління обґрунтовується діапазон коливань залишку грошових коштів та їх еквівалентів – мінімального, максимального та оптимального рівня.

Як вже зазначалося, фінансовий стан підприємств аграрного сектору характеризується хронічним дефіцитом грошових коштів, що в свою чергу обмежує можливості ефективного господарювання. Це пояснюється багатьма проблемами щодо залучення фінансових ресурсів, кредитів, інвестицій, значним диспаритетом цін, низькою ефективністю менеджменту грошових потоків тощо. Тому грошову політику окремих підприємств необхідно доповнювати державними заходами щодо удосконалення грошового обігу та управління грошовими потоками в аграрному секторі: ефективною державною підтримкою, обґрунтованим регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, усуненням їх диспаритету, впровадженням гнучкої податкової політики, ефективного механізму кредитування агросектору, здійсненням товарних інтервенції, створенням сприятливого інвестиційного клімату в галузі.

Висновки. За сучасних умов функціонування аграрних підприємств суттєво зростає значення аналізу та управління грошовими коштами, грошовим обігом, грошовими потоками, що генеруються в процесі господарської діяльності. Якісна та дієва система управління грошовими сприятиме

зниженню ризиків, підвищенню фінансових результатів та ефективності діяльності.

Потужний потенціал щодо удосконалення процесів регулювання та управління грошовим потоками має використання спеціальних математичних методів і моделей, на опрацювання яких необхідно спрямовувати подальші дослідження.

Література:

1. Вороб'єв Ю.М. Финансовый менеджмент: [Учебное пособие]. – Симферополь: Таврия, 2007. – 632 с.
2. Головка В., Мисака Г. Інформаційне аналітичне забезпечення управління грошовими потокам фірми // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vapsv/2010_1/St_10.pdf
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 7. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_019
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №4 «Грошові кошти» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99>
5. Стецюк П.А. Грошові потоки в декомпозиції фінансування економічного розвитку агроформувань // [Електронний ресурс]. – Режим доступу - http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnau/FiK/2010_1/1Stecyuk.pdf
6. Шубіна С.В., Авакян М.Ю. Напрямки управління грошовим потоками підприємств: теоретичні аспекти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу -

***Аннотація:** в статті розглядаються підходи до аналізу та управління грошовими потоками та грошовими потоками аграрних підприємств*

***Ключевые слова:** грошові кошти, грошовий оборот, грошові потоки, управління грошовими потоками*

***Summary:** in article approaches to the analysis and management of monetary turn and cash flows of the agrarian enterprises are considered*

***Keywords:** money, monetary turn, cash flows, management of cash flows*